

TRYGG VÅRD OCH FRAMTIDSTRO I HELA DALARNA

VALPROGRAM FÖR REGIONVALET 2026

DALARNA

INLEDNING

Dalarna är hjärtat av Sverige – ett län med stolta traditioner, stark framtidstro och människor som tar ansvar för varandra. Här finns det bästa av vårt land: naturen, företagsamheten och gemenskapen. I Dalarna är det gott att leva – från vaggan till graven.

Men Dalarna står också inför stora utmaningar. Avstånden är långa, befolkningen blir äldre och förutsättningarna skiljer sig mellan olika delar av länet. Därför behövs en politik som håller ihop Dalarna – som gör vården mer tillgänglig, stärker infrastrukturen och ger hela länet möjlighet att växa. Från landsbygd till stad, från småföretag till industri, med ansvar för både ekonomi, miljö och beredskap.

Sedan Kristdemokraterna tog ansvar i Region Dalarna har mycket hänt. Vården har blivit mer tillgänglig, vårdköerna har kortats och stora investeringar har gjorts för framtidens sjukvård. Vägar och järnvägar rustas, företag etablerar sig och allt fler väljer att leva och stanna i Dalarna.

För att länet ska fortsätta växa och hålla ihop krävs ledarskap som ser hela Dalarna. Människor ska kunna lita på att vården finns när man behöver den, att vardagen fungerar där man bor och att politiken vilar på värderingar som står stadigt även när tiderna förändras.

Vårt uppdrag är tydligt:
att människor ska möta en trygg och tillgänglig vård,
att hela Dalarna ska växa och hålla ihop,
och att regionen ska präglas av ansvar för framtiden.

Så vill vi forma Dalarna – med vård, vardag och värderingar som grund för trygghet och framtidstro i hela länet.

INNEHÅLL

TRYGG VÅRD I HELA DALARNA	1
Närmare vård - enklare vardag.....	1
Vård i tid - kortare köer.....	2
Medarbetarna - vårdens hjärta.....	3
Psykisk hälsa hos barn och vuxna.....	4
Kvinnors hälsa genom hela livet	4
Äldres hälsa och ett värdigt åldrande	5
ETT DALARNA SOM VÄXER OCH HÅLLER SAMMAN	7
Infrastruktur och kollektivtrafik som binder samman	7
Företagande och utbildning för framtidstro	8
Samhällsgemenskap i hela Dalarna	9
EN HÅLLBAR REGION - MED ANSVAR FÖR FRAMTIDEN	11
Ordning i ekonomin.....	11
Förvaltarskap för miljö och klimat	12
Beredskap inför kriser	12

TRYGG VÅRD I HELA DALARNA

Kristdemokraterna är partiet för vård och omsorg. Vår politik utgår från människovärdet – varje människa är unik och har rätt till trygg och värdig vård när den behövs. Vården ska fungera för hela Dalarna och byggas på omtanke, kvalitet och respekt.

Sedan Kristdemokraterna tog ansvar i Region Dalarna har mycket förändrats. Tillgängligheten i vården har ökat, fler får vård i tid och stora investeringar har genomförts. Samtidigt har personalen stått i centrum – med nya satsningar på arbetsvillkor och utbildning.

Vi vill fortsätta utveckla en vård som finns nära, fungerar i tid och präglas av respekt för både patienter och medarbetare. En vård som ser hela människan – där barn och unga får tidigt stöd, där kvinnors hälsa tas på allvar, där äldre får vård nära hemmet och där personalen ges förutsättningar att orka, utvecklas och stanna kvar.

Det är grunden för en trygg vård i hela Dalarna – en vård man kan lita på.

Närmare vård – enklare vardag

Vården ska finnas nära människor och vara lätt att nå. Tryggheten i att hjälpen finns när man behöver den är avgörande för tilliten till hela hälso- och sjukvården. Primärvården ska vara den naturliga vägen in – navet som håller ihop vården och möter behoven tidigt.

Tillgängligheten har förbättrats, men många upplever fortfarande att det är krångligt att nå sin vårdcentral. Det ska vara enkelt – att ringa, boka tid, få digitalt stöd eller träffa sin vårdkontakt. Digitala lösningar ska underlätta men inte ersätta det personliga mötet. Samtidigt behöver nya arbetssätt utvecklas, som till exempel den nya mobila mottagningen i Horndal, för att ge tillgång till enklare vård nära hemmet även i glesbygd.

Det förebyggande arbetet måste också stärkas. Regionen ska ge människor stöd att ta ansvar för sin hälsa och samarbeta med både kommuner och civilsamhälle. Familjecentraler, ungdomsmottagningar och screeningprogram är viktiga verktyg för tidiga insatser och jämlik hälsa.

Under mandatperioden har Kristdemokraterna prioriterat nära vård även i ekonomiskt tuffa tider. Fler läkare har anställts och nya familjecentraler har öppnats i Borlänge och Rättvik. Det är steg i rätt riktning, men arbetet fortsätter för att stärka primärvården, bygga fler familjecentraler och göra kontakten med vården enklare.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Primärvårdens andel av sjukvårdsbudgeten ska fortsätta öka.
- En riktlinje ska finnas för antalet listade per läkare, med ett riktmärke på 1 100.
- Alla patienter ska erbjudas en fast vårdkontakt som tar helhetsansvar.
- Fler än läkare ska kunna fungera som första vårdkontakt på vårdcentralen, till exempel sjuksköterska, psykolog, arbetsterapeut eller fysioterapeut.
- Vårdcentralerna ska vara tillgängliga via telefon under hela arbetsdagen.
- Alla vårdcentraler ska erbjuda videomöten.

- Det ska bli enklare att sköta sina ärenden via 1177, med smidigare bokning och bättre digitala tjänster för egenvård.
- Vårdcentralernas öppettider ska utökas på kvällar och helger, bland annat genom återinförd jourmottagning i Falun och Mora.
- Alla patienter ska ha rimligt avstånd till jourvård på kvällar och helger, oavsett var i länet de bor.
- Den mobila vården ska utvecklas i samverkan med kommunerna – till exempel genom fler mobila vårdenheter som ger tillgång till enklare vård i glesbygd.
- Ungdomsmottagningarna ska vara lätta att nå, med öppettider som passar unga samt möjlighet till digitala och spontana besök.
- Det ska finnas minst en familjecentral i varje kommun.
- Vaccinationer, tidiga insatser och screeningar ska prioriteras.
- Samarbetet med civilsamhället ska stärkas, bland annat genom idéburet offentligt partnerskap (IOP), för att utveckla det hälsoförebyggande arbetet.

Vård i tid – kortare köer

Ingen ska behöva vänta olagligt länge på vård. Långa köer skapar lidande, förlänger sjukskrivningar och minskar tilliten till vården. En av de främsta orsakerna är bristen på vårdplatser, vilket påverkar både tillgänglighet och trygghet i vården.

För att möta behoven krävs långsiktig planering, goda villkor för personalen och stärkt vårdkapacitet i hela vårdkedjan. Vården måste organiseras klokt – med fokus på kvalitet, ansvar och rätt använd kompetens.

Region Dalarna har genomfört projektet *Operera Mera*, som gjort att över 1 000 fler operationer utförs per år. Från september 2022 och till samma månad 2025 minskade antalet väntande på operation eller åtgärd med över 23 procent, vilket är de kortaste köerna sedan mätningarna började. Arbetet ska fortsätta och regionen behöver kraftsamla för att väntetiderna ska minska ytterligare.

En modern och hållbar sjukvård kräver också lokaler som är anpassade till vårdens behov. Regionen har gjort stora investeringar, inte minst i Falun och Mora, för att skapa bättre arbetsmiljöer och vårdmiljöer. Dessa satsningar ska fortsätta så att vården kan bedrivas effektivt, med hög kvalitet och nära dem som behöver den.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Staten ska ta över huvudmannskapet för sjukvården – stegvis och i linje med Vårdansvarskommitténs förslag om statligt ansvar för kompetensförsörjning, läkemedel, vaccinationer, screening, rättspsykiatrisk vård samt luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter.
- Vårdgarantin ska hållas – men också kortas från 90 till 30 dagar till specialistbesök och operation eller behandling.
- Det ska bli enklare för patienter att söka vård hos annan vårdgivare – genom vårdlots och den nationella vårdförmedlingen.
- Regionen ska öka antalet vårdplatser för att fler patienter ska få vård på rätt klinik med rätt kompetens.
- Nya vårdval ska införas där vården brister, och nationella vårdval ska införas, exempelvis för knä- och ögonoperationer.

- Alla sjukhus i Dalarna ska finnas kvar och utvecklas.
- Akutvårdens kapacitet och tillgänglighet ska säkras i hela länet.
- Regionen ska bygga ett nytt operationshus i Mora.
- Regionen ska fortsätta arbeta med kloka kliniska val för att undvika onödig provtagning och ineffektiva behandlingar.
- Vårdpersonalen ska få mer tid för patienterna genom stärkt vårdnära service, uppgiftsväxling, minskad administration och digitala lösningar.
- Rekryteringen av tandläkare ska stärkas – genom fler introduktionsprogram, kompetensutveckling och satsningar i hela länet.

Medarbetarna – vårdens hjärta

För att vården i Dalarna ska klara framtidens behov krävs medarbetare som trivs, utvecklas och vill stanna kvar. Den som arbetar i vården ska kunna kombinera sitt yrke med familjeliv, känna stolthet över sitt uppdrag och uppleva att den egna kompetensen tas till vara.

Personalen är vår viktigaste resurs – utan deras engagemang stannar vården. Vi vet att de senaste åren har varit tuffa, med höga krav och ekonomiska utmaningar. Just därför behöver arbetsmiljön stärkas och förutsättningarna förbättras för att fler ska vilja vara verksamma i vården.

I budgeten för 2026 avsattes åtta miljoner kronor för satsningar på personalen – såsom arbetsskor, förmåncyklar och en ny förmånsportal. Tidigare har vi höjt friskvårdsbidraget. Det är viktiga steg, men mer behövs. En god arbetsmiljö, flexibilitet och inflytande är avgörande för att medarbetarna ska orka och känna sig värdefulla.

Kompetensförsörjningen är en av vårdens största framtidsfrågor. Personalpolitiken måste alltid stå i centrum – med fokus på respekt, tillit och långsiktighet.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Heltid ska erbjudas, men deltid ska vara möjligt för den som önskar.
- Fasta helgtjänster ska införas för den som vill kombinera helgarbete med studier eller annat arbete – för starkare bemanning och mer hållbara scheman.
- Den administrativa bördan för vårdpersonalen ska minska genom enklare rutiner och IT-system som utvecklas för att bättre underlätta i arbetet.
- Vårdnära service ska stärkas och arbetsfördelningen ses över för att avlasta vårdpersonalen.
- Arbetet med att sänka sjuktalen ska prioriteras.
- Friskvårdsbidraget ska höjas till minst 3 000 kr och bli enklare att använda.
- En lojalitetsbonus ska införas för långvarigt anställda.
- Seniora medarbetare ska uppmuntras och ges möjlighet att stanna längre i yrket – till exempel som mentorer eller genom särskild premie.
- Medarbetarna ska ges större inflytande över verksamhetens utveckling.
- Ett gott och nära ledarskap ska stärkas, så att varje chef har möjlighet att se och lyssna på sina medarbetare.
- Vårdpersonal ska ges karriärvägar med möjlighet till specialist-, utvecklings- och mentorsroller samt tid för forskning.

- Regionen ska fortsätta satsa på utbildningstjänster och vidareutbildning för både sjuksköterskor och undersköterskor, med bibehållen lön.
- Vårdpersonal ska ha avsatt tid för fortbildning.

Psykisk hälsa hos barn och vuxna

För Kristdemokraterna är det självklart att psykisk hälsa ska tas på lika stort allvar som fysisk. Hjälpen ska finnas nära och ges i tid – ingen ska lämnas ensam i väntan på vård.

Region Dalarna har gjort viktiga satsningar på psykiatrin. Väntetiderna till BUP har minskat, nya privata mottagningar har etablerats och mobila akutteam införts för att ge stöd i hemmet. Mini-Maria har också startat som stöd till unga med riskbruk och psykisk ohälsa. Utvecklingen går åt rätt håll, men väntan på vård är fortfarande för lång.

För att fler ska få hjälp i tid krävs bättre samverkan mellan barn- och vuxenpsykiatrin, skola, socialtjänst och civilsamhälle. Familjecentraler, ungdomsmottagningar och elevhälsa har en viktig roll i det förebyggande arbetet. I samarbete med kommuner och ideella krafter ska stödet komma tidigt – för ett Dalarna där ingen lämnas ensam och där fler får möjlighet att må bra.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Barn och unga ska få snabb hjälp vid psykisk ohälsa – med en väg in och högst 30 dagars väntetid till utredning.
- Vårdcentralerna ska stärkas som första linjens vård vid psykisk ohälsa, med kuratorer, terapeuter och psykologer tillgängliga både för barn och vuxna.
- Digitala lösningar ska utvecklas för behandling av psykisk ohälsa.
- Övergången mellan barn- och vuxenpsykiatrin ska förbättras.
- Regionen ska utreda vårdval inom vuxenpsykiatrin.
- Regionen ska fortsätta prioritera mobila psykiatriska team som kan ge akut stöd i hemmet vid kris eller självmordsrisk.
- Arbetet mot självskadebeteende, suicid, missbruk och beroende ska stärkas i samverkan med kommunerna och elevhälsan, med fokus på barn och unga.
- Fysisk aktivitet, gemenskap, kultur och grön rehabilitering ska kunna erbjudas på recept.
- Samarbetet med civilsamhället ska stärkas för att nå fler med tidigt stöd, gemenskap och hopp vid psykisk ohälsa.
- Rörelsesatsningen i skolan ska fortsätta i samarbete med RF-SISU Dalarna för att förbättra barns psykiska och fysiska hälsa.

Kvinnors hälsa genom hela livet

Kvinnors hälsa måste tas på större allvar. Sjukdomar som främst drabbar kvinnor behöver mer kunskap, tidigare upptäckt och bättre behandling. Vården ska möta kvinnors behov med respekt, trygghet och kontinuitet – från tonår till ålderdom.

Sedan Kristdemokraterna tog ansvar i regionen har flera satsningar genomförts: en klimakteriemottagning har öppnats, projektet Din barnmorska för kvinnor med förlossningsrädsla har blivit ordinarie verksamhet genom *Aurora 2.0* och en postpartum-mottagning har startat. Det stärker vårdkedjan före, under och efter graviditet.

Eftersom Dalarna är ett stort län med långa avstånd behöver vården fortsätta utvecklas, bland annat genom digitala kontakter och tillgång till familjecentraler i alla kommuner.

Dalarna är också först i världen med att utrota livmoderhalscancer – ett resultat av målmedvetet arbete med vaccinering, screening och självprovtagning. Det arbetet ska fortsätta för fler tidiga upptäckter och bättre hälsa.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Familjecentraler med mödrahälsovård ska finnas i alla kommuner.
- Digital kontakt med barnmorska ska öka tillgängligheten till mödrahälsovården och eftervården i hela Dalarna.
- Barnmorskors förskrivningsrätt ska utökas.
- Förlossningsvården ska prioriteras, med målet en barnmorska per födande.
- Ett ökat barnafödande kan på sikt möjliggöra ett återöppnande av förlossningskliniken i Mora.
- Ofrivilligt barnlösa ska kunna erbjudas tre ytterligare IVF-försök – och upp till tre syskonförsök för dem som redan fått barn genom behandlingen.
- Klimakteriemottagningen ska fortsätta utvecklas och stärka kvinnosjukvården.
- En traumamottagning för sexuell hälsa ska inrättas i samverkan med polis, socialtjänst och ideella organisationer.
- Ett nationellt kunskapscentrum ska inrättas för vård av kvinnor och flickor utsatta för sexuellt våld, könsstympning eller hedersvåld.
- Screening för bröstcancer ska erbjudas även över 74 års ålder.

Äldres hälsa och ett värdigt åldrande

Äldre och sköra personer ska möta en vård som är trygg, samordnad och nära. Ingen ska bollas mellan olika vårdgivare – vården ska hänga ihop. Det kräver ett starkt samarbete mellan regionen och kommunerna, med gemensamma arbetssätt och tydligt ansvar.

Antalet äldre i Dalarna ökar, och med det behovet av vård i hemmet, tillgång till läkare och närhet till vårdplatser. Region Dalarna har tagit viktiga steg genom att bygga upp mobila team, anställa fler läkare och öka antalet närsjukvårdsplatser. Det gör att fler kan få vård hemma eller nära hemmet istället för på sjukhus. Arbetet ska fortsätta, med målet att alla äldre ska få rätt vård på rätt nivå, i tid.

Förebyggande insatser behöver också stärkas. Hälsosamtal och tidigt stöd kan förebygga ohälsa och minska behovet av sjukhusvård. Samtidigt behöver kompetensen inom geriatrik och vård av äldre stärkas i hela vårdkedjan.

I livets slutskede ska alla kunna känna trygghet och värdighet. Den palliativa vården ska utvecklas både i hemmet och på särskilda boenden – ingen ska lämnas ensam när livet närmar sig sitt slut.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Ett nationellt äldrevaccinationsprogram ska införas, och vaccination ska kunna ges även på apotek.

- Kommun och region ska arbeta tillsammans för att motverka social isolering och ensamhet bland äldre, bland annat genom utbildningsinsatser.
- Mobila vårdteam ska byggas ut i samverkan med kommunerna för att fler äldre och multisjuka ska kunna få vård i hemmet.
- Tillgången till närsjukvårdsplatser ska öka, särskilt i glesbygd.
- Senormottagningar ska införas för att ge äldre samlat stöd från flera yrkesgrupper och minska behovet av akutsjukvård.
- Kunskapen om äldres sjukdomar och behov ska stärkas genom fler utbildningsinsatser och ST-tjänster i geriatrik.
- Den palliativa vården och anhörigstödet ska prioriteras.

ETT DALARNA SOM VÄXER OCH HÅLLER SAMMAN

Dalarna är Sveriges hjärtland – ett minisverige med fjäll, skog, sjöar och levande samhällen. Här kan man leva nära naturen, försörja sig, bilda familj och känna framtidstro. Gemenskap, livskvalitet och möjligheten att leva gott från vaggan till graven är en del av det som gör Dalarna unikt.

För att hela länet ska växa och hålla samman krävs fungerande infrastruktur och kollektivtrafik, starkt företagande och utbildning som leder till jobb – samt goda levnadsvillkor som skapar trygghet och gemenskap. Utvecklingskraften finns i länets alla delar, men den måste tas till vara genom samarbete och politiska beslut som ger rätt förutsättningar.

Kristdemokraterna vill bygga ett medmänskligt Dalarna som växer och håller samman – där människor vill leva, arbeta och stanna kvar.

Infrastruktur och kollektivtrafik som binder samman

Ett fungerande vägnät och tillförlitliga transporter är avgörande för att hela Dalarna ska kunna leva och växa. Vägar och järnvägar binder samman länet, skapar tillväxt och stärker både företagande och vardagsliv.

Regeringen har under mandatperioden gjort den största infrastruktursatsningen i modern tid – 1 171 miljarder kronor för att rusta upp och bygga ut landets vägar och järnvägar. Målet är att vägnätet ska vara ikapp med underhållet till 2037 och järnvägen till 2050. För Dalarna innebär det tryggare vägstandard, bättre pendlingsmöjligheter och starkare förutsättningar för näringslivet.

Region Dalarna har samtidigt ökat sina satsningar på infrastruktur och hållbara transporter. Genom länsplanen rustas viktiga vägsträckor, och de statliga investeringarna i Dalabanan på omkring 270 miljoner kronor kortar restiden mellan Borlänge och Uppsala med cirka sju minuter. Arbetet fortsätter också med gång-, cykel- och kollektivtrafik i hela länet.

Bilen är och kommer att förbli nödvändig i stora delar av Dalarna. För att underlätta för människor på landsbygden har regeringen sänkt drivmedelspriset med motsvarande cirka 500 kronor per tank för diesel. Samtidigt är kollektivtrafiken en frihetsfråga om människors möjlighet att ta sig till jobb, skola och fritid oavsett var de bor. Det kräver bättre planering tillsammans med kommunerna och fler flexibla lösningar i glesbygd.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Kollektivtrafiken ska vara lätt att använda – med smidigt biljettsystem och tydliga priser.
- Busstrafiken ska planeras smartare – i samråd med kommunerna och med färre tomma turer.
- Anropsstyrd trafik och flexibla lösningar ska byggas ut för att ge hela länet tillgång till kollektivtrafik.
- Samåkning och delad mobilitet ska uppmuntras, särskilt i glesbygd.
- Fler tågavgångar ska möjliggöras på Dalabanan och andra viktiga stråk.

- Vägar och järnvägar i hela landet ska rustas upp framför nya höghastighetsbanor mellan storstäderna.
- Regionen ska prioritera underhåll och upprustning av vägar och järnvägar som binder samman länet – särskilt Dalabanan.
- Regionen ska stödja kommunala och privata initiativ som stärker järnvägsnätet, som återetableringen av Orsa–Bollnäs, utvecklingen av Inlandsbanan och ny järnväg till Sälenfjällen.
- Regionen ska vara öppen för samt främja och identifiera ny extern medfinansiering av infrastruktur.
- Dalarna ska få del av nationella och europeiska infrastrukturmedel.
- Satsningarna på gång- och cykelvägar ska fortsätta – med enklare standarder som gör det möjligt att bygga fler vägar även på landsbygden.
- Flyget ska värnas som en del av Dalarnas infrastruktur och beredskap – inte minst som förutsättning för luftburen ambulanssjukvård och sjuktransporter.

Företagande och utbildning för framtidstro

Dalarna är en region i stark utveckling, med företag som växer, nya etableringar och en industri i framkant. Här möts tradition och förnyelse – från Hitachi Energy i Ludvika till Kvarnsvedens industripark, Googles etablering i Avesta och det växande stråket Falun–Borlänge. Besöksnäringen fortsätter också att stärka fjällvärlden, där trenden med *coolcation* – svalare och naturnära resmål – bidrar till nya arbetstillfällen.

Ett livskraftigt näringsliv är grunden för både det goda samhället och en stark välfärd. Därför arbetar vi för ett bättre företagsklimat – med mindre byråkrati, goda attityder till företagande och större förståelse för företagares villkor.

För att utvecklingen ska fortsätta krävs förutom god infrastruktur och ett gynnsamt företagsklimat också rätt kompetens. Under mandatperioden har vi stärkt arbetet med kompetensförsörjning och matchning i regionen, bland annat genom det nya vårdkompetensrådet och kompetenscentret för livsmedelskedjan i Rättvik. Utbildning, validering och livslångt lärande är centrala delar i det arbetet.

Den gröna omställningen öppnar nya möjligheter för hållbar tillväxt och innovation i Dalarna. Regionen deltar också i europeiska samarbeten för hållbar utveckling, bland annat genom Horizon Europe. Vi vill ta tillvara dessa möjligheter – liksom människors engagemang – och bygga framtidstro med värdena frihet, familj, flit och företagande som grund.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Regionen ska främja grön innovation, forskning och exportdrivna företag som stärker Dalarnas konkurrenskraft.
- Fler nationella och europeiska utvecklingsmedel ska tillfalla Dalarna och det regionala näringslivet.
- Utbildningar ska bättre matcha företagets behov – med fler YH-utbildningar och starkare samarbete med Högskolan Dalarna.
- Utbildning inom entreprenörskap, välfärdsteknik, industri och naturbruk ska stärkas för att möta framtidens behov.

- Högskolan Dalarna ska utvecklas mot universitetsstatus och bidra till regional kompetensförsörjning.
- Besöksnäringen ska utvecklas genom bättre infrastruktur, service och samordning.
- Turisttäta kommuner ska kunna återinvestera i service och infrastruktur i samverkan med företag och regionen.
- Familjeägda, små och medelstora företag ska lättare kunna delta i regionens upphandlingar genom enklare krav och mindre detaljstyrning.
- En policy mot osund konkurrens från offentligt driven verksamhet ska införas, och företag ska kunna utmana regionens verksamheter om de kan erbjuda samma eller bättre kvalitet till lägre kostnad.

Samhällsgemenskap i hela Dalarna

Dalarna ska vara ett län av hopp och gemenskap – inte hopplöshet och utanförskap. Alla ska ges en väg in i samhällsgemenskapen och möjlighet att bidra.

Ett starkt civilsamhälle är avgörande för sammanhållningen. Kristdemokraterna vill därför fortsätta stödja ideella organisationer samt utveckla samarbetet mellan offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle. I Region Dalarna har vi under mandatperioden öppnat för idéburet offentligt partnerskap (IOP), som ger nya möjligheter till långsiktiga samarbeten och gemensamt ansvarstagande.

Civilsamhällets betydelse märks tydligt i arbetet för barn och ungas hälsa. Satsningar som regeringens fritidskort och Region Dalarnas rörelsesatsning i skolan visar hur föreningslivet kan stärka gemenskap, motverka stillasittande och minska ensamhet.

Kulturen skapar samhörighet, identitet och framtidshopp. Regionen har ett ansvar att både värna och utveckla Dalarnas kulturarv och göra det tillgängligt i hela länet. Arbetet med nya Kristinehallen i Falun, där Musik i Dalarna och Dalasinfoniettan får en gemensam hemvist, är ett exempel på detta.

Dalarna ska vara ett län där människor kan leva gott genom hela livet – med kultur och bildning som ger mening och en samhällsgemenskap som håller ihop.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Kulturen ska vara tillgänglig i hela länet – regionens kulturinstitutioner ska gärna kunna lokaliseras även utanför huvudorterna.
- Att armlängds avstånd gäller i bildnings- och kulturpolitiken innebär inte att regionen ska avstå sitt bildnings- och kulturpolitiska ansvar.
- Utöver samarbetet med kommuner ska regionen samverka mer med företag och föreningar för att finansiera och utveckla kultur och bildning – med målet att den privata finansieringen ska öka.
- Regionen ska fördjupa samarbetet med civilsamhället genom dialog, rådgivning och samverkan – till exempel genom idéburet offentligt partnerskap (IOP).
- Föreningsbidrag ska gå till organisationer som värnar demokrati, sammanhållning, kristna värderingar och god normöverföring – med skärpt uppföljning av bidragen.

- Studieförbund och folkhögskolor ska ges långsiktiga och stabila förutsättningar att bedriva bildningsverksamhet.
- Kulturvårdsuppdrag ska kunna ges på nationell nivå till föreningar som vårdar, förvaltar och levandegör svensk tradition – till exempel hembygdsföreningar och folkdanslag.
- Nationella minoriteters språk och kulturliv ska värnas.
- Personer med funktionsnedsättning ska ha likvärdiga möjligheter att delta i samhällslivet – genom bättre tillgänglighet i vård, kollektivtrafik och kultur i hela länet.

EN HÅLLBAR REGION – MED ANSVAR FÖR FRAMTIDEN

Ett hållbart Dalarna kräver ansvar och långsiktighet – ekonomiskt, miljömässigt och socialt. Kristdemokraterna ser förvaltarens ansvar som ett grundläggande uppdrag: att använda resurser klokt, värna miljön och skapa trygghet för framtiden. Regionens arbete ska präglas av balans mellan de tre hållbarhetsaspekterna och bygga på respekt för både människan och naturen.

Pandemin och kriget i Ukraina har påmint oss om hur sårbart samhället är. Därför måste hållbarhetsarbetet också omfatta beredskap inför kriser. Dalarna ska stå starkt och tryggt – med en stabil ekonomi, ett aktivt miljöarbete och en robust organisation som klarar påfrestningar även i oroliga tider.

Ordning i ekonomin

Region Dalarna har, liksom många andra regioner, fått allt större uppdrag och högre förväntningar från invånarna. Det kräver tydlig styrning, uppföljning och en ständig förmåga till förnyelse. Sambandet mellan resurser, resultat och effekter måste följas noggrant – det handlar både om att göra saker rätt och att göra rätt saker.

En stark ekonomi bygger på återhållsamhet och ansvar. Genom god hushållning säkerställs att resurserna räcker till vård och andra välfärdstjänster även framöver.

Under mandatperioden har Kristdemokraterna tagit ansvar för ekonomin. Regionen har vänt underskott till överskott, fått kontroll på kostnadsutvecklingen och hade under 2025 lägst nettokostnadsutveckling i landet. Det möjliggjordes bland annat genom minskad administration, bättre planering och lägre kostnader för hyrbemanning.

Nu gäller det att hålla i och fortsätta på den inslagna vägen – med ordning i ekonomin, fokus på kärnverksamheterna och ett långsiktigt förvaltarens ansvar där varje skattekrona används klokt.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Fokus ska ligga på kärnverksamheterna, och regionen ska drivas med hög effektivitet, försiktighet och god ekonomisk hushållning.
- Ekonomin ska planeras långsiktigt, med överskott över tid för att klara investeringar och avskrivningar.
- Skatten ska vara så låg som möjligt och så hög som nödvändigt – med en strävan efter sänkt skatt.
- Resurser och resultat ska följas upp systematiskt, och avvikelser mot andra regioner ska analyseras och åtgärdas.
- Upphandlingar ska fokusera på kvalitet, kostnadskontroll och mindre detaljstyrning.
- Välfärdsbrottslighet ska motverkas genom utbildning, uppföljning och ökad transparens mellan offentliga aktörer.
- Investeringar i fastigheter ska ske med ekonomiskt ansvar, och lokaler för kärnverksamheterna ska prioriteras vid renovering eller nybyggnation.
- Enprocentsregeln ska prövas i varje enskilt fall vid om-, till- och nybyggnationer.

- Digitalisering, AI och välfärdsteknik ska användas för att frigöra tid, stärka kvalitet och öka tryggheten för patienter och brukare.
- En mångfald av utförare ska finnas i välfärden för att öka valfriheten och ge utrymme för idéburna aktörer.

Förvaltarskap för miljö och klimat

Förvaltarskapstanken är central i den kristdemokratiska ideologin – vi har ett ansvar att bruka, men inte förbruka, vår jord och dess tillgångar. Vår uppgift är att lämna över ett samhälle där människor kan leva i balans med naturen.

Regionen har en särskild roll i omställningen mot ett hållbart samhälle, där skadlig miljöpåverkan minimeras, energin är fossilfri och resurser tas tillvara i ett kretslopp. Under mandatperioden har vi tagit konkreta steg i den riktningen: regionen har infört ett nytt måltidssystem som minskat matsvinnet med cirka 30 ton per år, satsat på elbussar, installerat fler laddstolpar och beslutat att införa förmånscyklar för personalen.

Regionen har också, tillsammans med Länsstyrelsen, kommunerna och privata aktörer, drivit på för ett mer hållbart Dalarna – bland annat genom att uppdatera Dalarnas energi- och klimatstrategi. Samtidigt har regeringen lagt om energipolitiken och möjliggjort ny kärnkraft.

Nu behöver klimatarbetet fortsätta för att motverka uppvärmningen av jorden och använda resurserna klokt – för miljön, ekonomin och kommande generationer.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Regionen ska bidra till Sveriges klimatmål.
- Regionen ska ha en tydlig handlingsplan för minskad klimatpåverkan, där utsläpp mäts, följs upp och minskas stegvis.
- Sjukvårdens klimatavtryck ska minska genom mindre material- och läkemedelssvinn och utfasning av klimatbelastande gaser.
- Regionen ska ställa krav på cirkulär plast vid upphandling av exempelvis handskar och förkläden.
- Energianvändningen i regionens fastigheter ska effektiviseras genom bättre styrning av värme, ventilation, vatten och belysning.
- Solenergi ska tas till vara på regionens byggnader.
- Laddinfrastruktur för elbilar ska fortsätta byggas ut.
- Kollektivtrafiken ska i större utsträckning drivas med fossilfria bränslen.
- Tågtrafik ska värnas där resandeunderlaget är tillräckligt stort.
- Regionen ska ta ansvar för rena och trygga offentliga miljöer genom minskad nedskräpning och klotter i kollektivtrafik och regionala fastigheter.

Beredskap inför kriser

Vi måste förbereda oss för det vi hoppas aldrig ska hända. Pandemin och kriget i Ukraina har visat hur snabbt vardagen kan förändras, liksom klimatförändringarna som ökar riskerna för värmeböljor, översvämningar och andra påfrestningar. Därför måste regioner och kommuner ha beredskap både för kris och krig.

Kristdemokraterna vill bygga ett tryggt Dalarna där sjukvården fungerar även i svåra tider. Under mandatperioden har vi byggt upp ett krisberedskapslager i Falun som tryggar tillgången till sjukvårdsmaterial, och lagret kompletteras nu med lokala depåer i Mora, Avesta och Ludvika. Vid sjukhusen har reservkraften också förstärkts för att säkra driften vid elavbrott. Dessutom har vi infört SMS-livräddare – ett system som gör det möjligt för frivilliga att snabbt rycka ut och rädda liv vid hjärtstopp.

Beredskapen ska fortsätta stärkas – med utbildning, samordning och konkreta åtgärder för att Dalarna ska stå starkt även i oroliga tider.

KRISTDEMOKRATERNAS FÖRSLAG:

- Regionen ska ha tillräcklig vårdkapacitet för att kunna bidra till den nationella beredskapen vid kriser och krig.
- Sjukvårdens beredskap ska stärkas genom utbildning, till exempel i krigstraumatologi, CBRN-händelser och livräddande insatser som *Stop the bleed*.
- Regionen ska stärka den långsiktiga försörjningsberedskapen och fullfölja planerna på ett nytt beredskapslager i Främby som ersätter lagret i Falun.
- Livsmedelsberedskapen ska öka i samarbete med lokala producenter och med fler aktörer som producerar livsmedel i olika led.
- Upphandlingar och avtal ska vara robusta, med tydliga krav, leveranssäkring och stärkt kompetens i krisberedskap hos upphandlingsfunktionerna.
- Den fysiska infrastrukturen ska säkras, och beredskapen får inte äventyras av ogenomtänkta beslut – som en hundra procentig elektrifiering av fordonsflottan.
- IT-säkerheten ska stärkas genom robusta system, tydliga rutiner och regelbundna tester.
- Regionens sparande ska kunna bidra till nationell säkerhet genom investeringar i företag kopplade till europeisk försvarspolitik.
- Regionen ska samarbeta med civilsamhället och frivilligorganisationer genom bidrag, informationsutbyte och frivilliga resursgrupper i krisberedskapsarbetet.
- Regionen ska utreda möjligheterna att etablera en vänort i Ukraina för samarbete kring civil beredskap, återuppbyggnad och kulturellt utbyte.
- Regionen ska säkerställa en trygg arbetssituation och ge stöd till personal som riskerar att utsättas för hot, hat och våld i sitt arbete.